

Στέρση δικαιωμάτων κατά την αναστολή της διαδικασίας ασύλου στην Ελλάδα

Ανάλυση των επιπτώσεων της ελληνικής απόφασης να ανασταλεί η πρόσβαση στο άσυλο το Μάρτιο του 2020 στα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο και στα εθνικά και ευρωπαϊκά ένδικα μέσα.

Απρίλιος 2020

Εισαγωγή

Η ελληνική κυβέρνηση, με Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ) της 2^{ης} Μαρτίου 2020, στέρησε το δικαίωμα υποβολής αίτησης χορήγησης ασύλου σε όσους εισήλθαν στη χώρα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα για τον μήνα Μάρτιο.¹ Η Πράξη, κυρωθείσα στις 27 Μαρτίου 2020 από τη Βουλή,² υιοθετήθηκε μεταξύ άλλων μέτρων για την αντιμετώπιση των τουρκικών δηλώσεων για την ακώλυτη διέλευση προσφύγων και μεταναστών από τα σύνορα της Τουρκίας προς την Ελλάδα.³

Η ΠΝΠ ανέστειλε την καταγραφή των αιτήσεων ασύλου για ένα μήνα, ενώ προέβλεπε άμεση απέλαση όσων εισέρχονταν σε ελληνικό έδαφος, χωρίς καταγραφή, στις χώρες καταγωγής τους ή στην Τουρκία. Βάσει της ΠΝΠ, οι άνθρωποι που έφθασαν στην Ελλάδα για να αιτηθούν διεθνή προστασία το Μάρτιο του 2020 έτυχαν αυτόματης και αδιάκριτης κράτησης με στόχο την επιστροφή τους, ενώ τους στερήθηκε η πρόσβαση στη διαδικασία χορήγησης ασύλου και στα δικαιώματα που απορρέουν από την εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία.

Η αμφιλεγόμενη απόφαση της κυβέρνησης να αναστείλει την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου συνιστά κατάφωρη παραβίαση του εθνικού, ενωσιακού και διεθνούς δικαίου, όπως τόνισε η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και υπαινίχθηκε εμμέσως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.⁴ Σημειώνεται ότι η Επιτροπή αρνείται ως σήμερα να δημοσιεύσει τη νομική ανάλυσή της επί της ΠΝΠ.⁵

Η ισχύς της ΠΝΠ διήρκεσε έως το τέλος του Μαρτίου. Εντούτοις, επέφερε καταστροφικές συνέπειες για μεγάλο αριθμό ατόμων που χρήζουν προστασίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας, καταγράφηκαν 2.927 αφίξεις μέσω των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων στην Ελλάδα τον εν λόγω μήνα.⁶ Οι νεοαφιχθέντες τέθηκαν αυτόματα και αυθαίρετα υπό κράτηση, μολονότι τους επιτράπη εν τέλει να εκφράσουν βούληση υποβολής αίτησης ασύλου, χωρίς ωστόσο να έχουν πραγματοποιηθεί καταγραφές αιτήσεων από την Υπηρεσία Ασύλου ως σήμερα. Οι άνθρωποι αυτοί εξετέθησαν σε απάνθρωπες συνθήκες κράτησης, εκτεθειμένοι σε σοβαρούς, έως και θανάσιμους, υγειονομικούς κινδύνους λόγω της πανδημίας του κορονοϊού (COVID-19), και χωρίς την περαιτέρω επανεξέταση της ελληνικής πολιτικής όσον αφορά τη διοικητική κράτησή τους.

Το παρόν νομικό σημείωμα της Υποστήριξης Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA) εξετάζει τη διοικητική μεταχείριση και την πολιτική κράτησης που επιβλήθηκαν σε όσους έφτασαν στη χώρα κατά την περίοδο ισχύος της ΠΝΠ, τις συνθήκες κράτησης και τη μέχρι

¹ ΠΝΠ «Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου», ΦΕΚ Α' 45/2.3.2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2XFsmvb>.

² Ν 4681/2020, ΦΕΚ Α' 74/27.3.2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Xl2Lvk>.

³ Al Jazeera, «Greece on the defensive as Turkey opens border to refugees», 1 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2RHyp3B>, AMNA, «ΚΥΣΕΑ: Στο μέγιστο επίπεδο τα μέτρα φύλαξης των συνόρων της χώρας», 1 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2VgYvl7>.

⁴ Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, «UNHCR statement on the situation at the Turkey-EU border», 2 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3bhsm8D>, The Guardian, «Greece warned by EU it must uphold the right to asylum», 12 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3aePdKn>.

⁵ EU Observer, «EU commission keeps asylum report on Greece secret», 21 Απριλίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3blDgUF>.

⁶ Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, *Mediterranean Situation: Greece*, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2KbyVY9>. Δέον σημειωθεί ότι, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, καταγράφηκαν 9.061 αφίξεις την εν λόγω περίοδο: Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Μηνιαίο Ενημερωτικό Σημείωμα Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (Μάρτιος)», 14 Απριλίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2RKSj2n>.

σήμερα τοποθέτηση των εθνικών και ευρωπαϊκών μηχανισμών στους οποίους προσέφυγαν οι εν λόγω αιτούντες άσυλο. Η ανάλυση βασίζεται σε νομικές υποθέσεις ανθρώπων που εισήλθαν στην Ελλάδα μέσω της Λέσβου, τις οποίες παρακολουθεί και εκπροσωπεί η RSA ενώπιον των εθνικών και ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Στις υποθέσεις αυτές περιλαμβάνονται: τρεις οικογένειες από τη Συρία, δύο εκ των οποίων με έγκυες γυναίκες, δύο οικογένειες από το Αφγανιστάν, μία μόνη γυναίκα από τη Συρία, ένας μόνος άνδρας από την Παλαιστίνη και δύο ασυνόδευτα παιδιά από τη Συρία.

Αυθαίρετη κράτηση σε νέες δομές

Με την ΠΝΠ ενεργοποιήθηκε μία πολιτική αυτόματης κράτησης. Οι αιτούντες άσυλο που εισήλθαν μέσω των θαλάσσιων συνόρων κρατήθηκαν αρχικά, υπό απάνθρωπες συνθήκες, σε άτυπους χώρους κράτησης στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Επί παραδείγματι, περί τα 100 άτομα κρατήθηκαν σε χώρο πλησίον των εγκαταστάσεων του Λιμενικού Σταθμού Σάμου, 250 γύρω από το Λιμενικό Σταθμό Λέρου, ενώ 450 άτομα κρατήθηκαν αρχικά σε περιφραγμένη περιοχή του Λιμένα Μυτιλήνης προτού επιβιβαστούν και κρατηθούν στο αρματαγωγό «Ρόδος» του Πολεμικού Ναυτικού, πολλοί εκ των οποίων από την αρχή του μήνα.⁷

Από τα μέσα Μαρτίου, ξεκίνησε η μεταφορά νεοαφιχθέντων προς τα δύο νέα κέντρα κράτησης συσταθέντα στην ενδοχώρα, στο Κλειδί Σερρών και τη Μαλακάσα,⁸ ενόψει της επιστροφής τους στην Τουρκία.⁹ Η μεταφορά όσων έφθασαν στα νησιά – κυρίως τη Λέσβο, όπου καταγράφηκαν οι περισσότερες αφίξεις – πραγματοποιήθηκε με αρματαγωγά, μεταξύ των οποίων και το πλοίο «Ρόδος», στο οποίο επιβιβάστηκαν εκατοντάδες άνθρωποι.¹⁰

Η στέρηση της ελευθερίας στις άνω περιπτώσεις έχει επιβληθεί αυθαίρετα και αποτελεί κατάφωρη παράβαση του νόμου. Πρώτον, βάσει του ενωσιακού και εθνικού δικαίου, πρόσωπα τα οποία εκφράζουν τη βούληση να αιτηθούν διεθνή προστασία απολαμβάνουν το καθεστώς του αιτούντος άσυλο και τα απορρέοντα από αυτό δικαιώματα, ανεξαρτήτως καταγραφής.¹¹ Στα εν λόγω δικαιώματα περιλαμβάνεται η πρόσβαση σε υλικές συνθήκες υποδοχής¹² και η ελευθερία μετακίνησης.¹³ Η στέρηση της ελευθερίας επιτρέπεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν συντρέχει λόγος

⁷ Εφημερίδα των Συντακτών, «Κράτηση υπό απάνθρωπες συνθήκες», 12 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3biRTlc>, Παρατήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, «Greece/EU: Allow New Arrivals to Claim Asylum», 10 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2yqfyYD>, Διεθνής Αμνηστία, *Caught in a political game: Asylum-seekers and migrants on the Greece/Turkey border pay the price for Europe's failures*, Μάρτιος 2020, 13, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2VrJc8U>.

⁸ Βλ. Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) 2945/2020, ΦΕΚ Β' 1016/24.3.2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3ev59eM>. Η δομή διαφέρει από την υπάρχουσα ανοιχτή δομή φιλοξενίας στη Μαλακάσα, με τις δύο δομές να χωρίζονται σε «νέα» και «παλιά» αντίστοιχα. Ωστόσο, το επί μέρους καθεστώς και η διαχείριση των δύο δομών δεν διευκρινίζονται στην προαναφερθείσα ΚΥΑ.

⁹ Ministry of Migration and Asylum, 'Από σήμερα, ξεκινάμε τις μεταφορές σε κλειστές δομές στις Σέρρες και τη Μαλακάσα όσων παραβίασαν τα εθνικά σύνορα από 1η Μαρτίου', 14 March 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3aiN9RE>.

¹⁰ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Μεταφορά 436 μεταναστών στην κλειστή δομή της Μαλακάσας», 15 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2yhs1au>, Εφημερίδα των Συντακτών, «Απέπλευσε από το λιμάνι της Μυτιλήνης το αρματαγωγό 'Ρόδος'», 14 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3be8HQT>.

¹¹ Άρθρο 2, περ. γ' Ν 4636/2019, ΦΕΚ Α' 169/1.11.2019, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3es5rU0>, Άρθρο 2, περ. β' Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση) («Οδηγία για την υποδοχή») [2013] Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ L180/96.

¹² Άρθρο 55 Ν 4636/2019, Άρθρο 17 Οδηγίας για την υποδοχή.

¹³ Άρθρο 46 Ν 4636/2019, Άρθρο 8 Οδηγίας για την υποδοχή.

κράτησης αιτούντος άσυλο σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, όταν η κράτηση είναι αναγκαία και όταν δεν μπορούν να εφαρμοστούν άλλα εναλλακτικά μέτρα. Δεύτερον, στις περιπτώσεις όπου η κράτηση επιβάλλεται με στόχο την επιστροφή, όπως υπονοείται από την ΠΝΠ, δύναται να επιβληθεί μόνο όταν υφίσταται προοπτική απομάκρυνσης και διαπιστώνεται ότι υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, παρεμπόδιση της διαδικασίας επιστροφής ή κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια.¹⁴

Καμία από τις ανωτέρω διαδικαστικές εγγυήσεις δεν φαίνεται, ωστόσο, να έχει τηρηθεί από το κράτος στην πράξη. Οι αρχές προέβησαν σε αυτόματα και αυθαίρετη σύλληψη όλων των ανθρώπων που έφτασαν στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου τον Μάρτιο του 2020, κατόπιν της οποίας εκδόθηκαν εις βάρος τους αποφάσεις απέλασης με κράτηση. Κανείς από τους νεοαφιχθέντες δεν υπήχθη σε διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, συμπεριλαμβανομένου του εντοπισμού τυχόν ευαλωτότητάς τους, όπως ορίζεται από την κείμενη νομοθεσία για όλους τους εισερχόμενους χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.¹⁵

Η Διεύθυνση Αστυνομίας Λέσβου εξέδωσε πανομοιότυπες «αποφάσεις απέλασης αλλοδαπού βάσει διαδικασίας επανεισδοχής» με απόφαση κράτησης για λόγους παράτυπης εισόδου, δυνάμει του άρθρου 83 Ν 3386/2005.¹⁶ Πέραν του τελευταίου, οι αποφάσεις έκαναν μνεία στο Πρωτόκολλο Επανεισδοχής Ελλάδος-Τουρκίας (η εφαρμογή του οποίου αναστάλη το 2018, σύμφωνα με την Τουρκία)¹⁷ και την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας,¹⁸ ενώ ανέφεραν την ύπαρξη κινδύνου διαφυγής των προσώπων κατά των οποίων εκδόθηκαν. Εντούτοις, ουδεμία αναφορά έγινε στις ατομικές συνθήκες των αιτούντων, στο Ν 4636/2019 περί διεθνούς προστασίας, στο γεγονός ότι οι ενδιαφερομένοι εξέφρασαν τη βούληση να καταθέσουν αίτηση άσυλου, ή στην ΠΝΠ. Οι αποφάσεις επιδόθηκαν στους αιτούντες συνταχθείσες στα ελληνικά χωρίς τη συνδρομή διερμηνέα.

Οι αποφάσεις της Αστυνομικής Διεύθυνσης παρέλειψαν τη διαπίστωση των εξαιρετικών λόγων που απαιτούνται από το εθνικό δίκαιο για την επιβολή του μέτρου της κράτησης, ενώ στερούνταν εξατομικευμένης εξέτασης. Η απέλαση διατάχθηκε ακόμη και εις βάρος ασυνόδευτων παιδιών και εγκύων γυναικών, παρά τη ρητή προστασία τους από την απομάκρυνση βάσει της κείμενης νομοθεσίας.¹⁹

Τονίζεται, παράλληλα, ότι οι εν λόγω αιτούντες παρέμειναν υπό καθεστώς προαναχωρησιακής κράτησης, παρά την αναστολή των διαδικασιών επανεισδοχής προς την Τουρκία από τα μέσα Μαρτίου, επιβληθείσας πιθανώς λόγω της εμφάνισης του κορονοϊού.²⁰

¹⁴ Άρθρο 30 Ν 3907/2011, ΦΕΚ Α' 7/26.01.2011, Article 15 Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών («Οδηγία επιστροφών») [2008] Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ L348/98.

¹⁵ Άρθρο 39 Ν 4636/2019.

¹⁶ ΦΕΚ Α' 212/23.8.2005, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2xrqziz>.

¹⁷ Reuters, «Turkey suspends migrant readmission deal with Greece: Anadolu», 7 Ιουνίου 2018, διαθέσιμο στο: <https://reut.rs/2VMOBll>.

¹⁸ Σημειώτεον ότι η Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας δεν συνιστά κυρωθείσα συμφωνία με νομική δεσμευτική ισχύ στην Ελλάδα.

¹⁹ Άρθρο 79, παρ. 1, περ. ε' Ν 3386/2005, Άρθρο 41 Ν 3907/2011.

²⁰ Σύμφωνα με γραπτή απάντηση της Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας σε αλληλογραφία με την RSA στις 30 Μαρτίου, «οι επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία έχουν ανασταλεί για άγνωστο χρονικό διάστημα». Οι δε αεροπορικές, σιδηροδρομικές και οδικές συνδέσεις με την Τουρκία έχουν διακοπεί λόγω της εμφάνισης του κορονοϊού: Καθημερινή, «Η Τουρκία κλείνει τα σύνορα με Ελλάδα και Βουλγαρία», 18 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2ylaYLn>, CNN,

Επισημαίνεται δε ότι οι ελληνικές Αρχές έχουν πληροφορηθεί από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) ότι ο Οργανισμός «δεν υποστηρίζει και δεν πρόκειται να υποστηρίξει επιστροφές υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι έφθασαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της προσωρινής αναστολής των διαδικασιών ασύλου. Πιθανή συνδρομή του Frontex στις επιστροφές των συγκεκριμένων μεταναστών δύναται να παρασχεθεί μόνο σε περίπτωση που η Ελλάδα διασφαλίσει το δικαίωμά τους στην πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου και την έκδοση αποφάσεων επιστροφής βάσει εξατομικευμένης κρίσης.»²¹

Στις αρχές Απριλίου 2020 μετά το τέλος της εφαρμογής της ΠΝΠ, οι Αρχές ξεκίνησαν την καταγραφή της βούλησης υποβολής αιτήματος ασύλου. Στις 7 Απριλίου, η Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης επέδωσε σε αρκετούς από τους κρατούμενους στη νεοσύστατη δομή της Μαλακάσας παραπεμπτικό σημείωμα προκειμένου να παρουσιαστούν ενώπιον της Υπηρεσίας Ασύλου για την πλήρη καταγραφή της αίτησης τους για χορήγηση διεθνούς προστασίας. Τα σημειώματα αυτά ανέφεραν επίσης ότι οι κρατούμενοι «αφέθηκαν ελεύθεροι» από την κράτηση που τους είχε επιβληθεί αρχικά. Εντούτοις, ως το τέλος του μήνα, δεν επιτράπη η έξοδος από την δομή για κανένα λόγο, ενώ η δομή φυλάσσονταν μόνιμα από αστυνομικό φρουρό. Την ίδια αντιμετώπιση είχαν και οι επτακόσιοι περίπου άνθρωποι που κρατούνταν στις Σέρρες, σύμφωνα με τις αναφορές κρατουμένων εκεί.²² Σύμφωνα με το Υπουργείο Μεταστευσης και Ασύλου, οι δομές στην Μαλακάσα και τις Σέρρες συνέχισαν να λειτουργούν ως κλειστά κέντρα ακόμη και μετά το τέλος εφαρμογής της αναστολής της διαδικασίας ασύλου.²³

Συνθήκες κράτησης

Εκατοντάδες άνθρωποι που επιθυμούν να αιτηθούν διεθνή προστασία έχουν τεθεί υπό κράτηση στις δύο δομές βάσει της ΠΝΠ. Σύμφωνα με όσα γνωρίζει η RSA, οι αιτούντες στη «νέα» δομή της Μαλακάσας διαβιούν σε χώρους διαμονής υπό συνθήκες μεγάλου συνωστισμού, που καθιστούν αδύνατη την τήρηση των αναγκαίων μέτρων κοινωνικής απόστασης και υγειονομικής πρόληψης: σε κάθε σκηνή διαμένουν περί τα δέκα άτομα, τα οποία κοιμούνται σε στρώματα γυμναστικής ή υπνόσακους στο πάτωμα, δεν παρέχεται θέρμανση, η πρόσβαση σε νερό παρέχεται με διακοπές εντός της ημέρας, ενώ δεν παρέχεται καθόλου τη νύχτα, υγειονομικό υλικό διανεμήθηκε μόνο μετά από εβδομάδες, ενώ η πρόσβαση στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη παραμένει περιορισμένη – ακόμη και για τις έγκυες γυναίκες και τα νεογέννητα βρέφη – εφόσον το πλησιέστερο νοσοκομείο απέχει πάνω από μισή ώρα οδικώς. Η δομή δεν διαθέτει ειδικά διαμορφωμένο χώρο για ασυνόδευτα ανήλικα ώστε να διασφαλίζεται ο διαχωρισμός τους από τους ενήλικες, ενώ δεν προβλέπονται δημιουργικές δραστηριότητες για τους ανηλίκους.

Οι Ενώσεις Αστυνομικών Υπαλλήλων Αττικής έχουν περιγράψει τις υγειονομικές συνθήκες της Μαλακάσας ως “βραδυφλεγή βόμβα” και έχουν κατακρίνει την πλήρη έλλειψη μέτρων υγειονομικής προστασίας και ασφαλείας, υπό τις συνθήκες της

«Κορωνοϊός: Τέλος οι πτήσεις από Βρετανία και Τουρκία», 23 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2XHxUdL>.

²¹ Frontex, Επιστολή του Fabrice Leggeri, Εκτελεστικού Διευθυντή, προς την RSA, ORD/ECRet/DiToAI/4007/2020, 27 Απριλίου 2020, διαθέσιμο στο αρχείο της RSA. Ανεπίσημη μετάφραση της RSA.

²² The Press Project, «‘Δεν μπορούμε ούτε να βράσουμε νερό για το γάλα των μωρών μας’: Ανοικτή επιστολή αιτούντων άσυλο από τις Σέρρες», 26 Απριλίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Ybr0ST>.

²³ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Κλειστές παραμένουν οι δομές Μαλακάσας και Σιντικής Σερρών – Επιστροφές όσων εισήλθαν στη χώρα το Μάρτιο και δε δικαιούνται διεθνούς προστασίας», 7 Απριλίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2wJlGLa>.

πανδημίας του κορονοϊού.²⁴ Οι συνθήκες διαβίωσης στη δομή των Σερρών έχουν περιγραφεί επίσης από αστυνομικούς υπαλλήλους ως πλήρως ακατάλληλες για τους διαμένοντες, ενώ δεν προβλέπεται χώρος για υπαίθριες δραστηριότητες.²⁵

Διοικητικός και δικαστικός έλεγχος της κράτησης

Πρόσωπα που τελούν υπό διοικητική κράτηση βάσει της νομοθεσίας μετανάστευσης και ασύλου στην Ελλάδα δύνανται να καταθέσουν ενδικοφανή προσφυγή²⁶ ενώπιον της αρμόδιας αστυνομικής αρχής κατά της απόφασης απέλασης και αντιρρήσεις κατά της απόφασης κράτησης στον Πρόεδρο του οικείου Διοικητικού Δικαστηρίου.²⁷ Φορείς όπως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) συστηματικά έχουν εκφράσει κριτική ως προς την αναποτελεσματικότητα²⁸ και μη προσβασιμότητα στην διαδικασία των αντιρρήσεων, δεδομένου ότι οι αποφάσεις κράτησης τείνουν να είναι πανομοιότυπες και διατίθενται μόνο στην ελληνική γλώσσα.²⁹ Τόσο οι αρχικές αποφάσεις κράτησης όσο και οι αποφάσεις παράτασης αυτής που εκδόθηκαν εις βάρος των ατόμων που αφορούσε η ΠΝΠ, ανέφεραν μεν τα διαθέσιμα στους ενδιαφερομένους ένδικα βοηθήματα και μέσα, είχαν δε συνταχθεί αποκλειστικά στα ελληνικά και δεν τους επιδόθηκαν με διερμηνεία σε γλώσσα που κατανοούσαν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, σύμφωνα με αναφορές στην RSA, οι Αρχές αρνήθηκαν να παράσχουν το κείμενο της απόφασης στους αιτούντες όταν αυτοί αιτήθηκαν υπηρεσίες διερμηνείας ώστε να κατανοήσουν το περιεχόμενό της. Παρά ταύτα, στις αποφάσεις αναγράφεται εσφαλμένα ότι οι ενδιαφερόμενοι είχαν ενημερωθεί για τους λόγους κράτησής τους σε γλώσσα που κατανοούσαν.³⁰

1. Ενδικοφανής προσφυγή ενώπιον του Αστυνομικού Διευθυντή

Η RSA κατέθεσε ενδικοφανείς προσφυγές κατά των αποφάσεων απέλασης με κράτηση της Διεύθυνσης Αστυνομίας Λέσβου σε 12 υποθέσεις προσώπων που κρατήθηκαν στη Λέσβο ενόψει της μεταφοράς τους στο κέντρο κράτησης της Μαλακάσας. Η Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση Βορείου Αιγαίου απέρριψε και τις 12 προσφυγές με πανομοιότυπες αποφάσεις, αρχικά ως εκπρόθεσμες, παρά τη μη επίδοσή τους σε ορισμένες περιπτώσεις και τη μη παρέλευση της πενθήμερης προθεσμίας προσφυγής.³¹ Κατόπιν παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη, η Διεύθυνση επανεξέτασε τις προσφυγές, καταλήγοντας εκ νέου σε απορριπτικές αποφάσεις στις 7 Απριλίου 2020.³² Σε καμία από τις αποφάσεις δεν πραγματοποιήθηκε εξατομικευμένη εξέταση των περιστάσεων της κάθε υπόθεσης και της νομιμότητας της απέλασης και της κράτησης, παρά έγινε μόνο μία αναφορά στη σύλληψη των αιτούντων για παράτυπη είσοδο στη χώρα βάσει της κείμενης νομοθεσίας και στο «γεγονός ότι ο

²⁴ Ένωση Αστυνομικών Υπαλλήλων Αθηνών, Β/Α Αττικής και Δυτικής Αττικής, «Καταγγελία Ενώσεων Αστυνομικών Υπαλλήλων για την Κλειστή Δομή Μαλακάσας», 26 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2VIEtip>, Καθημερινή, «Υγειονομική βόμβα η κλειστή δομή Μαλακάσας καταγγέλλει η Ένωση Αστυνομικών», 26 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3eloT14>. Βλ. επίσης Παρατηρητήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, «Greek Vessel Takes Syrians, Afghans to Closed Camp», 16 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Vha2Ro>.

²⁵ Εφημερίδα των Συντακτών, «Το Κλειδί της πρώτης κόλασης», 23 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Vt6V7G>.

²⁶ Άρθρο 77 Ν 3386/2005.

²⁷ Άρθρο 76, παρ. 3 κ.ε. Ν 3386/2005, Άρθρο 46, παρ. 6 Ν 4636/2019.

²⁸ Βλ. π.χ. ΕΔΔΑ, *Rahimi κατά Ελλάδος*, Αίτηση 8687/08, 5 Απριλίου 2011; *R.U. κατά Ελλάδος*, Αίτηση 2237/08, 7 Ιουνίου 2011; *C.D. κατά Ελλάδος*, Αίτηση 33468/10, 19 Μαρτίου 2014.

²⁹ ΕΔΔΑ, *O.S.A. κατά Ελλάδος*, Αίτηση 39065/16, 21 Μαρτίου 2019.

³⁰ Βλ. π.χ. ΔΠρΑΘ 358/2020 (Προεδρ. Διαδ.), 7 Απριλίου 2020, σκέψη 2.

³¹ Δεδομένης της αναστολής όλων των διοικητικών προθεσμιών που επιβλήθηκε στις 11 Μαρτίου 2020 λόγω του κορονοϊού.

³² Περιφερειακή Διεύθυνση Αστυνομίας Βορείου Αιγαίου, 9760/20/4/1002-α-1 με 9760/20/4/1007-β-1, 7 Απριλίου 2020.

Δ/ντής Αστυνομίας Λέσβου ενήργησε νόμιμα κατά την έκδοση της προαναφερόμενης πράξεως και σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις». Δέον σημειωθεί ότι, εν αντιθέσει με τις αποφάσεις απέλασης και κράτησης, στις απορριπτικές αποφάσεις της Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης επί των προσφυγών έγινε μνεία στην ΠΝΠ, χωρίς ωστόσο να παρέχεται περαιτέρω επεξήγησή της.

2. Αντιρρήσεις κατά κράτησης ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου

Η RSA κατέθεσε σειρά αντιρρήσεων του άρθρου 76 Ν 3386/2005 κατά κράτησης στο αρμόδιο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών (ΔΠρΑθ) σε υποθέσεις αιτούντων που τέθηκαν υπό κράτηση αρχικά στη Λέσβο και κατόπιν στη Μαλακάσα δυνάμει της ΠΝΠ. Στις υποθέσεις που υποστήριξε η RSA, οι οποίες αφορούν πολίτες Συρίας και Αφγανιστάν, εκ των οποίων έγκυες γυναίκες και νεαρά παιδιά, το ΔΠρΑθ απέρριψε τις αντιρρήσεις με παρόμοιες αποφάσεις.

Οι αποφάσεις έκαναν ιδιαίτερα προβληματική ερμηνεία του νομικού καθεστώτος της ΠΝΠ και των επιπτώσεων της στις υποχρεώσεις της Ελληνικής Πολιτείας για την διασφάλιση της πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου βάσει του ενωσιακού και διεθνούς δικαίου. Σε τρεις υποθέσεις αντιρρήσεων, το ΔΠρΑθ έκρινε ότι η ΠΝΠ «υπαγορεύθηκε από την εξαιρετικά επείγουσα και απρόβλεπτη ανάγκη αντιμετώπισης ασύμμετρης απειλής κατά της ασφάλειας της χώρας που υπερβαίνει τη δικαιολογητική βάση του διεθνούς και ενωσιακού δικαίου για τη διαδικασία παροχής ασύλου, σε συνδυασμό με την απόλυτη αντικειμενική αδυναμία εξέτασης σε εύλογο χρόνο των αιτήσεων παροχής ασύλου που θα προέκυπταν εξαιτίας της παράνομης μαζικής εισόδου στη Χώρα». Πρόσθεσε δε ότι η υιοθέτηση της ΠΝΠ «έχει ως δικαιολογητική βάση το κυριαρχικό δικαίωμα και τη συνταγματική υποχρέωση της Ελληνικής Δημοκρατίας να διαφυλάσσει την ακεραιότητά της».³³

Ως προς τη νομιμότητα των αποφάσεων κράτησης, το ΔΠρΑθ έκρινε ότι με τους ισχυρισμούς των αντιλέγοντων σχετικά με κινδύνους επαναπροώθησης κατά παράβαση του άρθρου 33, παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης και του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) «δεν προσάπτονται «παράνομιες στις προσβαλλόμενες αποφάσεις κατά το σκέλος που αφορά στην κράτηση, η οποία διατάσσεται στο πλαίσιο απόφασης απέλασης, αλλά λόγοι που σχετίζονται με τη διαδικασία επί (μη) υποβληθέντος αιτήματος διεθνούς προστασίας και της νομιμότητας της σχετικής διαδικασίας». Όσον αφορά την κράτηση, τόνισε ότι διαπιστωνόταν κίνδυνος διαφυγής των αιτούντων, εφόσον αυτοί δεν κατείχαν νομιμοποιητικά έγγραφα και εισήλθαν παράτυπα στη χώρα «εν μέσω της εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης που προέκυψε από τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στις αρχές του μηνός Μαρτίου».³⁴

Το Πρωτοδικείο παρέλειψε, εντούτοις, να προβεί σε έλεγχο της νομιμότητας της κράτησης και της συμβατότητας των αποφάσεων της διοίκησης με το εθνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο. Πρώτον, δεν εξετάστηκε η συνδρομή των κριτηρίων και λόγων στέρησης της ελευθερίας βάσει του εθνικού δικαίου. Το ΔΠρΑθ εσφαλμένα παρέλειψε να λάβει υπόψη το καθεστώς των αντιλέγοντων ως αιτούντων άσυλο και ως εκ τούτου έκρινε τη νομιμότητα των αποφάσεων κράτησης μόνο υπό το πρίσμα της νομοθεσίας περί επιστροφών, παρά την παραδοχή της έκφρασης βούλησης υποβολής αιτήματος διεθνούς προστασίας εκ μέρους τους – η οποία ενεργοποιεί την εφαρμογή των διατάξεων ασύλου (βλ. παραπάνω). Δεύτερον, δεν αξιολογήθηκαν οι κίνδυνοι επαναπροώθησης κατά παράβαση της Σύμβασης της Γενεύης και της ΕΣΔΑ, τους οποίους προέβλεπαν οι αιτούντες. Τρίτον, δεν αξιολογήθηκαν σοβαρά εμπόδια στην προοπτική απομάκρυνσης προς την Τουρκία, μεταξύ άλλων, λόγω των περιορισμών που επήλθαν με την πανδημία του κορονοϊού, ενώ δεν εξετάστηκαν σχετικά στοιχεία

³³ ΔΠρΑθ 358/2020, 359/2020 και 360/2020 (Προεδρ. Διαδ.), 7 Απριλίου 2020, σκέψη 4.

³⁴ ΔΠρΑθ 358/2020, 359/2020 και 360/2020 (Προεδρ. Διαδ.), 7 Απριλίου 2020, σκέψη 4.

που υποβλήθηκαν από τους αντιλέγοντες.³⁵ Με τον τρόπο αυτό, το ΔΠρΑΘ παρέλειψε την κρίση της συνέχισης της κράτησης των αιτούντων και την αξιολόγησης ως προς τον αρχικό σκοπό της, καθώς και της αναγκαιότητας και αναλογικότητας αυτής. Τέταρτον, εσφαλμένα βασίστηκε, μεταξύ άλλων, στην έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων για τη διαπίστωση κινδύνου διαφυγής, εφόσον σε ορισμένες περιπτώσεις οι αιτούντες διέθεσαν έγκυρες ταυτότητες στις αρχές. Τέλος, παρέλειψε πλήρως τη σοβαρή ευαλωτότητα ορισμένων αιτούντων, για λόγους όπως η προχωρημένη εγκυμοσύνη σε στάδιο άνω των οκτώ μηνών, κατά παράβαση της ρητής απαγόρευσης απομάκρυνσης εγκύων γυναικών σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.³⁶ Ακολούθως, η απόφαση του ΔΠρΑΘ αντιτίθεται στην κρίση του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣΤΕ), το οποίο έδωσε προσωρινή διαταγή για την αναστολή της διαταχθείσας δυνάμει της ΠΝΠ απέλασης δύο μητέρων, λόγω της ευαλωτότητάς τους.³⁷

Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης στη Μαλακάσα, το ΔΠρΑΘ απέρριψε ως αβάσιμους τους ισχυρισμούς των αντιλέγοντων, κρίνοντας ότι, ακόμη και στην περίπτωση γυναικών σε προχωρημένο στάδιο εγκυμοσύνης, «δεν προκύπτει ότι οι συνθήκες κράτησής τους υπερβαίνουν το αναπόφευκτο όριο ταλαιπωρίας, ανεκτό από την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, που συνεπάγεται οποιοδήποτε στερητικό της ελευθερίας μέτρο, ώστε να υποστηριχθεί ότι η κράτησή τους συνιστά απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση», ενώ «οι ισχυρισμοί τους περί δυσμενών συνθηκών κράτησης που ενέχουν τον κίνδυνο να νοσήσουν από τον ιό COVID-19 είναι απορριπτέοι προεχόντως ως αναπόδεικτοι».³⁸

Σε δύο απορριπτικές αποφάσεις σχετικά με γυναίκες σε προχωρημένο στάδιο εγκυμοσύνης και τους συζύγους τους, το ΔΠρΑΘ έκρινε «προσφορότερο να συνεχισθεί η κράτησή τους στους διαμορφωμένους χώρους φιλοξενίας, όπου και είναι [καταγεγραμμένες], προκειμένου να στεγάζονται, διατρέφονται και παρακολουθούνται ιατρικώς και, τέλος, πλαισιώνονται ψυχοκοινωνικά».³⁹ Στις δύο υποθέσεις, το Δικαστήριο θεμελίωσε την κρίση του στην παράτυπη άφιξη των αιτούντων μέσω της Τουρκίας, στην έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων, στη «φιλοξενία» τους «σε δομές φιλοξενίας στην Μαλακάσα Αττικής», στο γεγονός ότι «ουδέποτε δηλώθηκε ότι αντιμετωπίζουν σοβαρό ιατρικό πρόβλημα» (παρά τα υποβληθέντα στοιχεία), ότι «ουδέποτε νοσηλεύθηκαν σε κάποιο νοσοκομείο ή ζήτησαν άδεια σε ιατρικό κέντρο» και ότι δεν είχαν υποβάλει αιτήσεις ακύρωσης κατά της απόρριψης των ενδικοφανών προσφυγών τους επί των αποφάσεων απέλασης. Καταληκτικά, το ΔΠρΑΘ ανέφερε ότι «λήφθηκε υπόψη η διαθεσιμότητα κατάλληλων χώρων φιλοξενίας και η δυνατότητα εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης σε υπάρχουσες δομές», χωρίς ωστόσο να παράσχει διευκρινίσεις.⁴⁰ Στο σύνολο των αποφάσεων, το Πρωτοδικείο παρέλειψε να προβεί σε ενδελεχή έλεγχο των συνθηκών κράτησης και της καταλληλότητας αυτών για τις ανάγκες και την κατάσταση των αιτούντων.

³⁵ Οι αντιλέγοντες αναφέρθηκαν στη γραπτή απάντηση της Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας σε αλληλογραφία με την RSA στις 30 Μαρτίου, σύμφωνα με την οποία «οι επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία έχουν ανασταλεί για άγνωστο χρονικό διάστημα», καθώς και σε αναφορές περί διακοπής των αεροπορικών, σιδηροδρομικών και οδικών συνδέσεων με την Τουρκία λόγω της εμφάνισης του κορωνοϊού: Καθημερινή, «Η Τουρκία κλείνει τα σύνορα με Ελλάδα και Βουλγαρία», 18 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2ylaYLn>, CNN, «Κορωνοϊός: Τέλος οι πτήσεις από Βρετανία και Τουρκία», 23 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2XHxUdL>.

³⁶ Άρθρο 79, παρ. 1, περ. ε' Ν 3386/2005, Άρθρο 41 Ν 3907/2011.

³⁷ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, «Σχόλιο του ΕΣΠ σχετικά με την προσωρινή διαταγή του ΣΤΕ», 31 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2KmlNe9>.

³⁸ ΔΠρΑΘ 358/2020, 359/2020 και 360/2020 (Προεδρ. Διαδ.), 7 Απριλίου 2020, σκέψη 4.

³⁹ ΔΠρΑΘ 356/2020 και 357/2020 (Προεδρ. Διαδ.), 3 Απριλίου 2020, σκέψη 5.

⁴⁰ ΔΠρΑΘ 356/2020 και 357/2020 (Προεδρ. Διαδ.), 3 Απριλίου 2020, σκέψη 5.

Σε μία υπόθεση οικογένειας από το Αφγανιστάν με βρέφος οκτώ μηνών, λόγω της από 7 Απριλίου 2020 εκδοθείσας απόφασης άρσης κράτησης από την Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, το ΔΠρΑΘ κατήργησε τη δίκη λόγω έκλειψης αντικειμένου.⁴¹ Η οικογένεια, ωστόσο, παραμένει κρατούμενη στη δομή της Μαλακάσας κατά την σύνταξη της παρούσας ανάλυσης.

Σύμφωνα με ενημέρωση που έλαβε η RSA, αντιρρήσεις κατά της κράτησης υποβληθείσες από άτομα που κρατούνταν στο Κλειδί Σερρών έχουν επίσης απορριφθεί.

3. Αίτηση ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η RSA κατέθεσε προσφυγές ενώπιον του ΕΔΔΑ με αίτημα χορήγησης ασφαλιστικών μέτρων σε δύο υποθέσεις, σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησης δύο ανηλικών βάσει της ΠΝΠ. Πιο συγκεκριμένα, το ΕΔΔΑ κλήθηκε να εξετάσει την υπόθεση των R.H. και R.A., δύο ασυνόδευτων παιδιών από τη Συρία, τα οποία έφτασαν στην Ελλάδα μετά την έναρξη ισχύος της ΠΝΠ και κρατήθηκαν αρχικά στο Λιμένα Μυτιλήνης, κατόπιν στο αρματαγωγό «Ρόδος» και εν συνεχεία στο κέντρο κράτησης της Μαλακάσας. Έως και το τέλος Μαρτίου, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) δεν είχε λάβει επίσημη ενημέρωση σχετικά με μέτρα των αρχών για τη μεταφορά των παιδιών σε ειδική δομή φιλοξενίας για ανηλίκους.⁴²

Στις 27 Μαρτίου του 2020, η RSA προσέφυγε στο ΕΔΔΑ και αιτήθηκε ασφαλιστικά μέτρα βάσει του Κανόνα 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου, ώστε να διαταχθεί η άρση της κράτησης των δύο παιδιών από τη δομή της Μαλακάσας και η μεταφορά τους σε κατάλληλες δομές υποδοχής.⁴³

Το ΕΔΔΑ ζήτησε από τις ελληνικές αρχές να διευκρινίσουν υπό ποιες συνθήκες κρατούνταν οι προσφεύγοντες στη Μαλακάσα, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία τους και την πανδημία του κορονοϊού, καθώς και να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα που έχουν λάβει για το διορισμό επιτρόπου, την πρόσβασή τους στη διαδικασία ασύλου και τη μεταφορά τους σε άλλες δομές. Το Δικαστήριο υπέβαλε τα κάτωθι ερωτήματα:⁴⁴

1. Βρίσκεται σε κίνδυνο η σωματική και ψυχολογική ακεραιότητα των αιτούντων, λαμβάνοντας υπόψη τις υποχρεώσεις των αρχών που απορρέουν από το άρθρο 3 της Σύμβασης; Πιο συγκεκριμένα, ποιες είναι οι ακριβείς συνθήκες κράτησης των αιτούντων στη Μαλακάσα; Οι ανήλικοι κρατούνται χωριστά σε «ασφαλή ζώνη»; Προβλέπονται ψυχαγωγικές και άλλες δραστηριότητες για ανηλίκους; Έχουν λάβει οι αρχές συγκεκριμένα μέτρα για τη μεταφορά των αιτούντων; Αν ναι, πότε πρόκειται να μεταφερθούν οι αιτούντες σε κατάλληλη δομή υποδοχής;
2. Έχουν ληφθεί συγκεκριμένα μέτρα για το διορισμό επιτρόπου για κάθε αιτούντα; Έχουν προβεί οι αρχές σε αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος των αιτούντων;
3. Διατρέχουν οι αιτούντες κίνδυνο απομάκρυνσης προς την Τουρκία; Τους δόθηκε η ευκαιρία να καταγράψουν τις αιτήσεις ασύλου τους; Αν όχι, γιατί;
4. Τι μέτρα έχουν ληφθεί ή πρόκειται να εισαχθούν στα κέντρα κράτησης μεταναστών σχετικά με τους κινδύνους του κορονοϊού, πιο συγκεκριμένα για ευάλωτα πρόσωπα όπως οι αιτούντες;

⁴¹ ΔΠρΑΘ 367/2020 (Προεδρ. Διαδ.), 9 Απριλίου 2020.

⁴² Ενημέρωση από ΕΚΚΑ μέσω e-mail, 31 Μαρτίου 2020.

⁴³ ΕΔΔΑ, R.H. και R.A. κατά Ελλάδος, Αίτηση 15463/20.

⁴⁴ Ανεπίσημη μετάφραση της RSA.

Σημειωτέον ότι, κατόπιν αναφορών από την RSA και άλλες οργανώσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη επίσης απηύθυνε επιστολή προς τις αρχές, με την οποία ζήτησε διευκρινίσεις ως προς την κατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών που κρατήθηκαν κατά την περίοδο ισχύος της ΠΝΠ.⁴⁵

Στις 6 Απριλίου 2020, η κυβέρνηση απάντησε στις ερωτήσεις του ΕΔΔΑ με τις ακόλουθες παρατηρήσεις:⁴⁶

- Καίτοι δεν υπάρχει διαχωρισμός των χώρων της δομής, «δεδομένου του χαμηλού αριθμού διαμένοντων, δεν διακυβεύεται η ασφάλεια των ανηλίκων, εφόσον έχει γίνει δέουσα μέριμνα για την οριοθέτηση του διατιθέμενου για αυτούς χώρου και υπάρχει επαρκές προσωπικό για την προστασία τους». Η κυβέρνηση πρόσθετε ότι τα παιδιά «θα μεταφερθούν σύντομα σε δομή φιλοξενίας κατάλληλη για μακροχρόνια στέγαση» με τη συνδρομή του ΕΚΚΑ, χωρίς όμως να δώσουν πληροφορίες για τυχόν συγκεκριμένο σχεδιασμό.
- Η κυβέρνηση ανέφερε μόνο ότι «θα διοριστεί επιτροπεία», χωρίς να παράσχει περαιτέρω λεπτομέρειες.
- Ως προς τους κινδύνους απομάκρυνσης και την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, η κυβέρνηση επικαλέστηκε την ΠΝΠ ως εξαιρετικό μέτρο για την «αντιμετώπιση μίας εξαιρετικά έκτακτης και απρόβλεπτης απειλής κατά της χώρας, λόγω της μαζικής απόπειρας παράτυπης εισόδου αλλοδαπών». Τόνισε ότι, κατόπιν της παύσης ισχύος της ΠΝΠ, οι αιτούντες «θα έχουν το δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση ασύλου», προσθέτοντας ότι οι δύο ανήλικοι δεν κινδυνεύουν με επανεισδοχή, εφόσον ανήκουν σε ευάλωτη ομάδα και δικαιούνται να υποβάλουν αίτηση ασύλου.
- Σχετικά με τα μέτρα πρόληψης της εξάπλωσης του κορονοϊού στα κέντρα κράτησης μεταναστών, η κυβέρνηση αναφέρθηκε σε προσωρινά μέτρα που λήφθηκαν για τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Ουδεμία αναφορά έγινε σε μέτρα σχετικά με τα κέντρα κράτησης.

Παρόμοια με άλλες υποθέσεις (βλ. παραπάνω), οι αιτούντες έλαβαν στις 7 Απριλίου 2020 αποφάσεις άρσης της κράτησής τους, συνοδευόμενες από παραπεμπτικό σημείωμα για να προσέλθουν στην Υπηρεσία Ασύλου ώστε να καταγραφούν τα αιτήματα ασύλου τους. Ωστόσο, ουδεμία ενέργεια πραγματοποιήθηκε για το διορισμό επιτρόπου⁴⁷ και για τη μεταφορά τους από τη Μαλακάσα σε άλλη δομή.

Στις 15 Απριλίου 2020, το ΕΔΔΑ αποφάσισε να μην επιβάλει ασφαλιστικά μέτρα, με την αιτιολογία ότι η κυβέρνηση είχε ήδη δεσμευτεί για τη μεταχείριση των αιτούντων σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Εντούτοις, οι αιτούντες παραμένουν στη δομή της Μαλακάσας, ανάμεσα σε ενήλικους κατά τη συγγραφή της παρούσας ανάλυσης.

Η σχετική προσφυγή εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου. Ωστόσο, η άρνηση χορήγησης ασφαλιστικών μέτρων βάσει του Κανονισμού 39 φαίνεται διαλλακτική προς την κυβέρνηση και τη δήλωση προθυμίας αυτής να διασφαλίσει στα πρόσωπα που εισήλθαν στην Ελλάδα την περίοδο ισχύος της ΠΝΠ μεταχείριση σύμφωνη με το άρθρο 3, παρά την πλήρη έλλειψη συγκεκριμένων ενδείξεων εκπλήρωσης των εν λόγω δεσμεύσεων. Τα δύο παιδιά εξακολουθούν να διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο ανεπανόρθωτης βλάβης, λαμβάνοντας υπόψη τις απάνθρωπες, επισφαλείς και ακατάλληλες για ανηλικούς συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν στη Μαλακάσα. Στερούνται δε το δικαίωμα να ασκήσουν ένδικα μέσα, ενόσω δεν έχει διοριστεί επίτροπος για αυτά.

⁴⁵ Συνήγορος του Πολίτη, Επιστολή προς το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου και το Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Αρ. Πρ. 40, 30 Μαρτίου 2020.

⁴⁶ Αντίσημη μετάφραση της RSA.

⁴⁷ Ο Εισαγγελέας Αθηνών ορίστηκε εκ του νόμου ως προσωρινός επίτροπος των παιδιών σε αυτή την περίπτωση.

Οι δικηγόροι της RSA υπέβαλαν νέο αίτημα ασφαλιστικών μέτρων στις 23 Απριλίου 2020. Το Δικαστήριο έχει ζητήσει από τις ελληνικές αρχές να διευκρινίσουν τα συγκεκριμένα μέτρα που έχουν ληφθεί για τη μεταφορά των αιτούντων, καθώς και για το διορισμό επιτρόπου, έως τις 4 Μαΐου 2020, προτού αποφασίσει επί της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων.

Συμπεράσματα

Η απόφαση της Ελλάδας να αναστείλει την πρόσβαση στο σύστημα ασύλου του Μάρτιο του 2020 έχει ερμηνευτεί από τις εθνικές αρχές και τα διοικητικά δικαστήρια ως ένα επιτρεπτό, προσωρινό καθεστώς εξαίρεσης. Όμως, οι συνέπειες της κατάφωρης παραβίασης θεμελιωδών αρχών του προσφυγικού δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπερβαίνουν τα όρια ισχύος της ΠΝΠ, οδηγώντας σε συνέχιση αυθαίρετης κράτησης των αιτούντων άσυλου στους οποίους εφαρμόστηκε, υπό συνθήκες ακατάλληλες για τη ζωή και αξιοπρέπειά τους. Συνιστά δε επικίνδυνο προηγούμενο για την αξιοπιστία του διεθνούς δικαίου και την ακεραιότητα των διαδικασιών ασύλου στην Ελλάδα και εκτός αυτής.

Για την προστασία των ανωτέρω, είναι απαραίτητη τόσο η αποτελεσματική δικαστική προστασία όσο και η ψύχραιμη και σύννομη πολιτική αντιμετώπιση. Καίτοι αναγνωρίζοντας το κυριαρχικό δικαίωμα κάθε κράτους να ελέγχει την είσοδο υπηκόων άλλων χωρών βάσει διεθνούς δικαίου, είναι αυτονόητο ότι οποιαδήποτε απόφαση παρεμπόδισης της υποβολής αίτησης ασύλου παραβιάζει τις παγκοσμίως αναγνωρισμένες και απόλυτες αρχές της μη επαναπροώθησης και της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και άλλων μορφών απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης.

Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA)

Ευστρατίου Αργέντη 7

82100 Χίος, Ελλάδα

+30 22711 03721

info@rsaegean.org

<http://rsaegean.org/>